

враховували б ініціативу громадян при плануванні відповідних заходів у службовій діяльності. Такий зворотний зв'язок підвищить довіру населення до органів Національної поліції України.

4. Запровадити Інтернет-сервіс анонімних звернень випадкових очевидців вчинення злочинів. Передбачити в цьому сервісі технічну можливість прикріплення електронних копій випадкових та спеціально проведених відео- та аудіозаписів (з камер відеоспостереження, автомобільних відеореєстраторів тощо), які на думку відвідувачів Інтернет-сервісу можуть стати в нагоді при розслідуванні злочинів.

5. У межах Міжнародної програми підвищення кваліфікації для правоохоронних органів Департаменту юстиції Сполучених Штатів Америки (ІСТАР), що на сьогодні вже працює в Україні, запровадити підготовку працівників поліції із залученням фахівців за напрямками: «Тактико-спеціальна підготовка», «Вогнева підготовка» та «Спеціальна фізична підготовка» у межах єдиної програми «Забезпечення особистої безпеки та застосування сили».

Загалом навчання повинно тривати не менше року. Циклічність навчання є оптимальним для більш поглибленого засвоєння матеріалу. Така практика підготовки поліцейських існує у багатьох країнах Європи, зокрема у Румунії (школа підготовки поліцейських у м. Кампіна).

6. Проводити з працівниками вищих навчальних закладів системи МВС України спільні наукові дослідження з актуальних питань службової, оперативно-розшукової та слідчої діяльності органів Національної поліції України.

7. Проводити тренінги за окремими напрямками діяльності працівників поліції, які спрямовані на підвищення їх професійного рівня та майстерності. Йдеться про таку предметну область застосування, як:

- а) запобігання корупційним проявам в поліцейському середовищі;
- б) використання в діяльності органів досудового розслідування рішень Європейського суду з прав людини;
- в) виявлення та запобігання антисоціальним проявам терористичного характеру (особливі політичні, релігійні чи інші екстремістські погляди) та ін.

Підсумовуючи викладений матеріал, варто відзначити, що наведені вище шляхи удосконалення діяльності підрозділів Національної поліції України дозволять знівелювати наявні прогалини у законодавчому забезпеченні реалізації окремими категоріями працівників своїх повноважень щодо забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-вр. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну поліцію України : закон України від 02.07.2015 № 580-19. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

Одержано 26.03.2019

УДК 351.863/865

ЄВГЕН ВАСИЛЬОВИЧ КОБКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного права і процесу

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);

 <https://orcid.org/0000-0003-4383-4593>

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В ОБОРОННІЙ СФЕРІ ЯК СКЛАДОВІЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Система національної безпеки є складним і багатоелементним явищем, що знаходить свій прояв у різних сферах суспільного життя. Важливим чинником позитивних змін у суспільстві є нормативно-правова база. Тому, постає потреба у функціонуванні системи нормативно-правових актів, які б ефективно регламентували всі компоненти національної безпеки в єдності.

На сьогодні в Україні правове регулювання різних аспектів забезпечення національної безпеки не охоплює всі напрями функціонування такого механізму. Сутність та значення публічно-правового механізму забезпечення національної безпеки неможливо усвідомити без

комплексного вивчення його правових засад. Потреба в їх дослідженні та своєчасна модернізація не викликають сумнівів, оскільки правові акти у цій сфері не узгоджені.

У вітчизняній юридичній науці проблематика забезпечення національної безпеки та оборони, зокрема правового регулювання, відображена в роботах таких дослідників, як: О. Бандурка, Ю. Битяк, Ю. Барабаш, В. Богданович, Р. Ботвінов, А. Гриценко, А. Дацюк, А. Єзеров, С. Здіорук, Є. Ковальов, Ю. Ковбасюк, О. Користін, О. Литвиненко, Ю. Максименко, Н. Нижник, Г. Новицький, В. Оборотов, В. Погорілко, С. Погребняк, В. Пилипчук, О. Семенченко, Г. Ситник, С. Чумаченко та ін.

Множинність структурних елементів системи національної безпеки обумовлює складність та багаторівневість її нормативно-правового забезпечення. Публічно-правовий механізм забезпечення національної безпеки в Україні утворено відповідно до Конституції України. В Конституції України встановлено основоположні засади публічно-правового механізму забезпечення національної безпеки. Так, в ст. 17 визнано найважливішими функціями держави та справою всього народу захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки [1]. Низка конституційних положень утворює гарантії забезпечення національної безпеки. Конституція України закріплює основні повноваження інституцій, що входять до публічно-правового механізму забезпечення національної безпеки.

Конституція України утворює основу для розвитку системи законів, що регулюють суспільні відносини у досліджуваній сфері. Закони в галузі національної безпеки і оборони за своїм політико-правовим змістом посідають після Конституції особливе місце, органічно розвивають її основні положення [2, с. 70]. В Україні прийнято систему законів, що в різних напрямках сприяють забезпеченню національної безпеки. Всі вони тісно пов'язані та невід'ємні від оборонного законодавства.

Базові закони, об'єктом правового регулювання яких є забезпечення національної безпеки і оборони, можна поділити на такі основні групи залежно від предмету регулювання:

- закони, що регулюють основні питання забезпечення національної безпеки і оборони: «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 р., «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 р., «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р., «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 р., «Про оборону України» від 06.12.1991 р., «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 р. та ін.

- закони, що регулюють правові статуси суб'єктів забезпечення національної безпеки і здійснення оборони: «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 р., «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 р., «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 05.03.1998 р., «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р., «Про Державну прикордонну службу України» від 03.04.2003 р., «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 р., «Про альтернативну (невійськову) службу» від 12.12.1991 р. та багато ін.

- закони, що регулюють оборонно-промисловий комплекс: «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 08.02.1995 р., «Про державне оборонне замовлення» від 03.03.1999 р. та ін.

Окремо слід відзначити підгрупи законів, що встановлюють основи забезпечення державної безпеки та її складових, правовий статус правоохоронних органів, регулюють міжнародну діяльність держави у військовій сфері тощо.

Так, уваги заслуговує Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. Особливістю цього закону є те, що його створено і прийнято в умовах реального військового конфлікту, це сприяло глибинному розумінню векторів розвитку безпекової політики України, як в умовах конфлікту, так і в постконфліктний період.

Сучасні загрози гібридної війни продемонстрували неефективність традиційних засобів та методів забезпечення національної безпеки. Одним із важливих завдань є гарантування інформаційної та кібербезпеки на законодавчому рівні. Наслідки кібератак на приватні та державні організації мають фінансово-економічний та соціальний характер, підривають стан національної безпеки. У зв'язку цим був прийнятий Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 р. В ньому закріплено низку ключових понять, базових принципів забезпечення кібербезпеки; розроблено систему кібербезпеки; механізм реалізації міжнародних стандартів кіберзахисту тощо.

Реальні загрози національній безпеці потребують змістовного і оперативного реагування. Ефективні правові засади діяльності збройних сил, військового командування, органів публічної

влади та інших суб'єктів зумовлюють готовність держави перейти до особливого правового режиму воєнного стану у разі загроз національній безпеці. Для досягнення цієї мети удосконалено Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р., зокрема, розширено та деталізовано зміст заходів воєнного стану, удосконалено порядок їх застосування, доопрацьовано коло повноважень військового командування та інших суб'єктів тощо.

Підзаконні нормативно-правові акти деталізують положення чинного безпекового законодавства. Вони розроблені різними суб'єктами нормотворчості для всебічного забезпечення практичної реалізації законів у досліджуваній сфері. Залежно від суб'єкта прийняття, підзаконні нормативно-правові акти у сфері забезпечення національної безпеки можна класифікувати на ті, що приймає парламент, глава держави, уряд та центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та ін. Провідними суб'єктами підзаконної нормотворчості з питань національної безпеки і оборони необхідно визнати Президента України та Раду національної безпеки і оборони України.

Формування політики національної безпеки має бути спрямованим на визначення завдань і цілей такої політики, що найбільш повно відображено в Стратегії національної безпеки [3]. Загалом, саме програмні документи мають особливе значення в підзаконному регулюванні функціонування публічно-правового механізму забезпечення національної безпеки.

Система підзаконних актів у сфері забезпечення національної безпеки є розгалуженою. Хоча вона і є органічною складовою правового забезпечення національної безпеки, ця система характеризується неузгодженістю.

Не викликає сумнівів пріоритетність міжнародних стандартів у сфері забезпечення національної та міжнародної безпеки. Міжнародні акти є складовою системи нормативно-правових актів, що закріплюють засади національної безпеки. Системний аналіз міжнародного стандартів у сфері забезпечення національної безпеки і оборони заслуговує окремого дослідження у зв'язку з необхідністю їх комплексного вивчення.

Таким чином, правові засади забезпечення національної безпеки знаходять своє відображення у системі чинного законодавства, яку складають: закони України; підзаконні нормативно-правові акти; міжнародні акти та договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Систему законів та підзаконних нормативно-правових актів у цій сфері, які можна поділити на дві групи: 1) ті, що безпосередньо регулюють суспільні відносини у сфері національної безпеки та оборони; 2) ті, що регулюють інші суспільні відносини та опосередковано гарантують національну безпеку. Деталізують і гармонійно доповнюють чинне законодавство підзаконні нормативно-правові акти у сфері забезпечення національної безпеки. Конституційне, адміністративне, кримінальне, цивільне, господарське, екологічне, інформаційне законодавство в межах власного предмета законодавчого регулювання закріплює правові умови, гарантії, форми, методи забезпечення національної безпеки. Правове забезпечення національної безпеки посилюється і конкретизується в системі підзаконних нормативно-правових актів. Система підзаконних актів у сфері забезпечення національної безпеки є великою мірою розгалуженою та характеризується неузгодженістю. Система чинного законодавства у сфері забезпечення національної безпеки потребує удосконалення в частині інтеграції України до НАТО.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Антонов В. О. Проблема формування нової нормативно-правової бази національної безпеки України на тлі нових викликів та загроз. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 70–73.
3. Гай-Нижник П. П., Чупрій Л. В. Національні інтереси, національні цінності та національні цілі як структуроформуючі чинники політики національної безпеки. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 84. С. 465–471.

Одержано 26.03.2019